

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 111. ÉVFOLYAMA

1976. JANUÁR * XXV. ÉVFOLYAM I. SZÁM

Boldog új évet kíván minden kedves olvasónak a szerkesztő bizottság!

TARTALOM

<i>Dr. Keresztesi Béla</i> : Termelési rendszerek az erdőgazdaságban	1
<i>Dr. Solymos Rezső</i> : Fatermelési rendszerek kidolgozásának és alkalmazásának lehetőségei	4
<i>Varga Béla</i> : Kár.....	7
<i>Dr. Ulreich József</i> : Rendszerelmélet és erdőgazdálkodás	8
<i>Bartucz Ferenc</i> : A Borsodi EFAG gépesítési eredményei és további feladatai	13
<i>Mátrabérci Sándor</i> : A Kanizsa-iskolázógép	19
<i>Jankó József</i> : Nemzetközi magcsere	21
<i>Wágner Tibor, Fónagyfal Géza</i> : A szilárd burkolatú erdei utak fenntartási munkáinak tapasztalatai	27
<i>Saskó István</i> : A nagybörzsőnyi erdei vasút	34
<i>Dr. Szász Tibor</i> : „LESZORUB—75” = „Favágó—75”	38
<i>Dr. Tóth Béla</i> : Magyar Pál emlékezete	41

Címlapon : Téli verőfény a Mátrában

Háttalpon : Munkásszállítás a nagybörzsőnyi vasúton (Foto ERTI—Michalovszky I. felvételei)

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Д-р Керестеши П.</i> : Производственные системы в лесном хозяйстве	1
<i>Д-р Шоймош Р.</i> : Возможности разработки и использования лесорастительных систем	4
<i>Д-р Ульрейх Й.</i> : Теория систем в ведение лесного хозяйства	8
<i>Партуц Ф.</i> : Результаты и задачи механизации в Боршодском лесхозе	13
<i>Матраберци Ш.</i> : Машина для школования по проекту Канижа	19
<i>Янко Й.</i> : Международный обмен сабоцименами	21
<i>Вагнер Т., Фонадьпал Г.</i> : Опыт работ по содержанию дорог с прочной одеждой	27
<i>Шашко И.</i> : Надьберженская лесная жная дорога	34
<i>Д-р Том П.</i> : Памяти Пала Мадьяра	41

CONTENTS

<i>Dr. Keresztesi, B.</i> : Systems of production in forestry	1
<i>Dr. Solymos, R.</i> : The possibilities of the elaboration and application of wood production systems	4
<i>Dr. Ulreich, J.</i> : Systems theory in forestry	8
<i>Bartucz, F.</i> : The results and tasks of mechanization in the Borsod Forestry Enterprise	13
<i>Mátrabérci, S.</i> : The Kanizsa Transplanting Machine	19
<i>Jankó, I.</i> : International exchange of seeds	21
<i>Wágner, T.—Fónagyfal, G.</i> : Experiences on the maintenance of paved roads	27
<i>Saskó, I.</i> : The forest railway of Nagybörzsöny	34
<i>Dr. Tóth, B.</i> : To the memory of Magyar Pál	41

AZ ERDŐ

az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa. Szerkesztő: dr. Keresztesi Béla. A szerkesztőség címe: Budapest II., Frankel Leó u. 44. Levélcím: 1277 Budapest, Pf. 17. Kiadja a Lapkiadó Vállalat, Budapest VII., Lenin krt. 9—11. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223. Felelős kiadó: Siklósi Norbert. Kapják az Országos Erdészeti Egyesület tagjai, előfizethető még a Posta Központi Hírlap Iroda (1900 Budapest, József nádor tér 1.) és a lapterjesztéssel foglalkozó egyes postahivatalok útján. Előfizetési díj egy évre 60,— Ft, egyes szám ára: 5,— Ft. Külföldön terjesztja a „Kultúra” Könyv- és Hírlap Kútkereskedelmi Vállalat (H—1389 Budapest, Pf. 149), az évi előfizetés ára: 7\$

5580 Révai Nyomda, Budapest — F.v.: Povárný Jenő

Index : 25 208

Dr Keresztesi Béla

TERMELÉSI RENDSZEREK AZ ERDŐGAZDASÁGBAN

A mezőgazdasági termelési rendszerek a növénytermesztés és állattenyésztés iparosításának a folyamatában jönnek létre. A mezőgazdasági nagyüzemekben bizonyos fejlődési szakasz után robbanásszerűen igény jelentkező komplex technológiák iránt. Erre a kutatóintézetek nem voltak felkészülve, ezért az üzemek vagy külföldről vásároltak ilyeneket, vagy maguk kezdték kialakítani őket.

A gépek, vegyszerek nagyarányú bevezetésével a mezőgazdasági termelésben kétfelé vált az előkészítés és a végrehajtás. Ez váltotta ki rendszerközpontok létrejöttét, melyekben apparátusokat hoztak létre a tervezés és előkészítés céljából. Ezek összegyűjtik a kutatási eredményeket, korszerű technológiai rendszerbe foglalják őket, és kipróbálják a gyakorlatban. A rendszerközpontok így a társult gazdaságok számára szolgáltató tevékenységet látnak el. Ez a szolgáltatás azonban nemcsak eszmei formában jelentkezik, hanem tárgyasult alakban, eszközök, gépek, vegyszerek rendelkezésre bocsátásában is.

A kifejtettekből is kitetszik, hogy a rendszerközpontoknak nem feladatuk a kutatás, erre az ágazati kutatóintézetek valók, melyeknél a rendszerközpontok kutatási megbízásokkal jelentkeznek és magukra vállalják az eredmények kipróbálását, üzemi bevezetését. Pl. új fajták állami elismerése után a rendszerközpontok üzemi kísérletekben próbálják ki őket. A rendszerközpontok és kutatóintézetek között általában hosszabbtávú szerződések jönnek létre. A rendszerközpontok és az intézetek kapcsolatában rendszeres informálás céljából nem elegendő az intézeti kiadványok megküldése. A rendszerközpontok képviselőit be kell vonni az intézetek tudományos tanácsába, illetőleg az intézetek képviselőit a rendszerközpontok megfelelő szervébe.

Az erdőgazdaságban elsőként az országban már 1945-ben alakultak nagyüzemek. A technológiai váltás igénye először az ötvenes években jelentkezett, amit sikerrel meg is oldottunk. Az erdőgazdasági termelés fejlesztéséről hozott 1040/1954. számú minisztertanácsi határozat végrehajtásának szabályozására szigorúan egységes felfogásban szakmai utasításokat (maggazdálkodási, facsemetetemelési, erdőösztési és fásítási, erdőnevelési, valamint erdőhasználati utasítást) dolgoztunk ki, amelyek sok vonatkozásban a mai mezőgazdasági termelési rendszerekhez hasonlóan írták elő az akkor rendelkezésre álló hazai és külföldi kutatási eredmények, technológiák és technikai lehetőségek alapján a termelés teendőit. Ezeknek a szakmai utasításoknak a végrehajtását a volt Országos Erdészeti Főigazgatóság az akkori központi tervutasításos rendszerben teljes mértékben biztosította. Az akkor bevezetett technológiák, termelési rendszerek valójában egészen mostanáig érvényben vannak, eredményesen alkalmazzák őket.

A hetvenes években azonban felmerült újabb technológiai váltás szükségessége. A gazdasági reform után az erdőgazdaságok nagyfokú önállóságot kaptak, s ma lényegében saját belátásuk szerint alkalmazzák az új hazai és külföldi kutatási eredményeket, választják meg technikai eszközeiket. A korszerű fatermelési rendszereket a kutatóintézetek kezdték szorgalmazni, s nem lévén bázis-

gazdaságuk, a mezőgazdaság példája alapján felvetették rendszerközpontok kialakításának a célszerűségét. Az államilag elismert új fafajtákat, a bevezetésre tervezett új gépeket, vegyszereket szerintük ezekben a rendszerközpontokban célszerű kipróbálni. Szerény véleményünk szerint jó volna, ha ezt a törekvést a MÉM erdészeti vezetői is jobban támogatnák.

Tanulmányozva az iparszerű mezőgazdasági termelési rendszereket, megvizsgáltuk korszerű erdőgazdasági termelési rendszerek kialakításának a lehetőségét és úgy találtuk, hogy olyan *komplex hosszútávú termelési rendszereket célszerű kialakítani*, amelyek szorosan egymáshoz kapcsolódó termelési folyamat rendszerekből épülnek fel. Rögtön szeretném itt felhívni a figyelmet arra a döntő különbségre, ami az általunk javasolt termelési rendszer, és a mostanában szakmai körökben sokat emlegetett folyamatgépesítés között van. Legjobb, ha példával szolgálok. A folyamatgépesítés egyik legszebb hazai megoldása a lejtős területek teraszos erdősítésére szerkesztett gépsor. Ha azonban termelési rendszerben próbálunk gondolkodni, felmerülnek ezzel kapcsolatban rögtön a fakitermelés lehetőségének nehéz kérdései.

A fatermelési rendszerek a kutatásban azt eredményezik, hogy a kutatók komplex technológiák összefüggésében látják és végzik munkájukat. A rendszerközpontok tevékenysége igen erős kontrollt jelent a kutatásnak. A fatermelési rendszer területe kísérleti bázist képez a kutatás számára. Ha több rendszer azonos kutatóbázisra támaszkodik, olyan előnnyel is járhat, hogy a kutatóbázis biztosíthatja, hogy a rendszerek azonos gépi bázison működjenek.

A fatermelési rendszerek — amint megpróbáltuk kifejtetni — valójában a rendelkezésre álló kutatási eredmények (hazai és külföldi) beáramoltatását oldják meg a gyakorlatban. Ehhez olyan érdekeltségi rendszer kell, amely összetartja a résztvevőket (kutatóintézet, rendszerközpont-bázisgazdaság, a rendszert alkalmazó többi gazdaság). A rendszerek létesítésével összefüggő tudományos munka számottevő részben közzgazdasági tartalmú.

A komplex hosszútávú termelési rendszerek közül *nyár, fenyő és akác termelési rendszerek* kialakításának van meg leginkább az előfeltétele, mivel ebben a vonatkozásban adott a nemesített fajtasortiment, megoldott a szaporítóanyag nagy tömegben való előállítása, rendelkezésre állnak az egységes, gépesíthető termesztési technológiák és a fafeldolgozás irányai is ismertek.

A nyár, a fenyő és az akác termelési rendszerek gyakorlatilag a következő termelési folyamat rendszerekből épülhetnek fel: *a) mag- és csemetetermelési, b) erdősítési és erdősítésápolási, c) erdőtisztítási, d) erdőgyerítési, e) fahasználati-fafelkészítési, f) fafeldolgozási termelési folyamat rendszer*. A felsorolt termelési folyamat rendszerek adott fatermelési rendszeren belül csak egymáshoz kapcsolódva alakíthatók ki. A gyakorlati megvalósítás során azonban meghatározott esetben *önálló termelési folyamat rendszerként is szerepelhetnek*.

A nyárak, a fenyők és az akácok termesztési adottságai, valamint erdőművelési, fakitermelési és fafeldolgozási eljárásai viszonylag a leghomogénebbek. Az ezzel a három fajokcsoporttal kapcsolatos erdőgazdasági és faipari termelési feladatok adják az ágazati termelés közel felét, és a leggyorsabban gépesíthetők.

Ez ideig három vállalattal kötöttünk tíz évre szóló szerződést iparszerű termelési rendszer kialakítására:

a Nyugat-magyarországi Fagazdasági Kombinát *nyugat-magyarországi iparszerű, komplex fenyőtermelési rendszer*,

a Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság *Kiskunsági iparszerű fenyőtermelési rendszer*,

a Délalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság Délalföldi erdeifenyő termelési rendszer kialakításával bízta meg intézetünket.

A három fenyőtermelési rendszer kidolgozása a nemesített szaporítóanyagtermeléstől a végtermékig valamennyi termelési folyamatra kiterjed, amit az elmúlt harmic év kutatási eredményei tesznek lehetővé. Az erdeifenyő magtermelő plantázások már a közeljövőben biztosítják a nemesített vetőmagot. Tisztázandó a burkolt gyökerű és a nagycsemeték alkalmazásának a célszerűsége, és ennek megfelelően a hálózat régóta megoldásra váró kérdése. Az erdősítési, az erdőnevelési, a fakitermelési technológiák, valamint a fahasznosítás, s a munka-és üzemszervezés a célválasztékokhoz igazodnak.

Az egész kutatást uralja a maximális gépesítésre és a hatékonyság fokozására való törekvés. Ebben a legjelentősebb szerepe a fatermés mennyiségének és méret szerinti megoszlásának van. Ezért a kutatásban kiemelkedő a faterméstani és faállomány szerkezeti vizsgálatok szerepe.

Úgy tartjuk, hogy az egymásra épülő termelési folyamatok, technológiai lépések közötti optimális kapcsolat kialakítása a legjobban a fatermelési rendszerben valósítható meg. Valamennyi részfeladat kimunkálása során alapvető követelmény a következő részfeladat megoldásának jó előkészítése és a kedvező átmenet megteremtése. Jó példa erre a termelési céloknak és az alkalmazott gépeknek leginkább megfelelő erdősítési sortávolság kialakítása, amely egyszerűsmind lehetővé teszi a nevelővágások számának csökkentését, gépesítésének növelését és rövidebb időn belül vastagabb méretű fa termelését.

Mivel a fenyőtermelési rendszerek nagyobb összefüggő területeken — 100—200 ha-os erdőfőmőkben — alkalmazhatók eredményesen, várhatóan növekszik majd az erdővédelem szerepe. Ugyanakkor lehetővé válik korszerű erdővédelmi technológiák alkalmazása.

Ezek a tízéves szerződések biztosíthatják a szerződéses kutatás szervezett, nyugodt vitelét. Az élenjáró termelő vállalatokkal való kapcsolat ösztönzőleg hat a kutatásra. A gyakorlatot legjobban érintő aktuális problémák vizsgálata fokozott igényt támaszt a kutatókkal szemben.

Dr. Keresztési P.: ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ СИСТЕМЫ В ЛЕСНОМ ХОЗЯЙСТВЕ

В лесном хозяйстве крупные предприятия организовались в 1945 г. Впервые в 50-х годах обнаружилась потребность в смене технологии, которая была решена с успехом. В 70-х годах появилась новая потребность, а эта потребность может быть удовлетворена только при создании комплексных, долгосрочных производственных систем. Условия для создания производственных систем по выращиванию тополей, акации белой и хвойных пород уже имеются. В интересах разработки производственных систем, НИИЛХ заключил среднесрочные соглашения с тремя лесхозами.

Dr. Keresztési, B.: SYSTEMS OF PRODUCTION IN FORESTRY

Large-scale forestry enterprises were established in 1945. The demand on technological shifts first appeared in the 1950s, and it was successfully solved. A new demand arose in the 70s which can be met only through the establishment of systems for long-term production. The conditions are already given for the systems of growing poplars, conifers, and robinias. In order to work out the systems the Forest Research Institute entered into a contract with three forestry enterprises.

Az induló hálózatnak az évgyűrűszerkezetre és ágasságra való hatását vizsgálva dr. W. ERTELD professzor hektáronként 18 000 és 10 000 közötti induló csemeteszámú erdeifenyvesek 23—25 éves állományaiban azt a megállapítást teszi, hogy a döntéslap belső 12 cm széles részén keskeny évgyűrűt a nagyobb csemeteszámmal érhetjük el. Nagyobb évgyűrű részletlenség a tágabb hálózatok esetében a belső 6—9 cm széles részre korlátozódik. A külső 8—13 cm-es sávban az évgyűrű szélesség a vizsgált hálózatok esetében gyakorlatilag azonos. Az évgyűrűszélesség és az ágvastagság között meglehetősen összefüggés van és ez a törzson felé egyre szorosabb.

A nálunk szokatlanul szűk hálózatra vonatkozó és meghatározott termőhelyhez kötött részletesebb vizsgálati eredmények számunkra kevésbé érdekesek, mégis fel kell hívják figyelmünket arra, hogy magasabb műszaki igények kielégítésére való fatermestési eljárások kidolgozása során nagyobb figyelmet szenteljünk az induló hálózatnak, mert már az ilyen szokatlanul szűk hálózatokban is olyan hatások figyelhetők meg, amelyek erősen befolyásolják a fa műszaki tulajdonságait.

(DIE SOZIALISTISCHE FORSTWIRTSCHAFT 1975. 8. Ref. Jérôme R.)